

Федорчак Ольга Василівна

кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри державного управління Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України
ORCID: 0000-0001-9965-5135
e-mail: olya.fedorchak@gmail.com

**ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:
ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ**

Розкрито сутність податкових інструментів стимулювання інвестиційної діяльності, серед яких: податковий кредит, податкові канікули, пільги на реінвестування, інвестиційні надбавки, вирахування і звільнення від сплати податків, спеціальні інвестиційні резерви тощо. Сформовано рекомендації для органів виконавчої влади щодо використання податкових інструментів з метою стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

Ключові слова: державне управління; інвестиційна політика; інвестиції; стимулювання інвестиційної діяльності; податкові інструменти.

Постановка проблеми. У багатьох країнах світу податкові пільги є класичним стимулом до інвестування, займаючи особливе місце в системі заходів реалізації інвестиційної політики. Свого часу такі пільги сприяли швидкому економічному зростанню Південної Кореї, Малайзії, Ірландії, Тайваню, Сінгапуру та інших країн. Аналізуючи інвестиційну політику цих країн, можна стверджувати, що прогресивний розвиток їх економіки багато в чому був зумовлений вдало підібраними заходами стимулювання інвестиційної діяльності. І хоча привілеї здебільшого надавалися малому і середньому бізнесу у депресивних регіонах, переваги від такої політики відчувалися практично в усіх куточках країни. В Україні впровадження податкових стимулів інвестиційної діяльності не було підтримано на державному рівні. Чинна державна інвестиційна політика полягає винятково у спрощенні умов ведення бізнесу, не передбачаючи використання податкових стимулів залучення інвестицій, що застосовуються у багатьох країнах світу.

На думку деяких експертів, впровадження податкових стимулів і пільг в умовах дефіциту бюджетних коштів може негативно вплинути на надходження державного бюджету. Водночас відсутність інвестиційних стимулів, при надмірній фіскальній спрямованості податкової політики, зменшує ділову активність суб'єктів господарювання, негативно впливаючи на їх діяльність, динаміку промислового виробництва та притік інвестицій. Тому, вирішуючи проблему наповнення дохідної частини бюджету, важливо не зруйнувати систему

стимулів розвитку підприємницької діяльності. З огляду на це, проблема пошуку податкових інструментів, які би стимулювали інвестиційну діяльність суб'єктів господарювання, не зменшуючи надходження державного бюджету, є актуальною і своєчасною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання впровадження податкових інструментів стимулювання інвестиційної діяльності відображено у роботах І. Білої, О. Бойко, Р. Ванна, В. Вишневського, Л. Гоцуляк, К. Касянка, В. Кміть, Т. Майорової, Г. Третяк, Д. Холланда та інших.

Зокрема, І. Біла досліджувала практику державного регулювання підприємництва в країнах Європейського Союзу, США та Японії. Особливу увагу дослідниця приділила системі податкового стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу в цих країнах. На її думку, податкова політика держави є одним із дієвих засобів стимулювання розвитку підприємництва [1].

О. Бойко досліджувала податкові інструменти сприяння розвитку підприємництва в Україні. Вона запропонувала підхід до оцінки ефективності податкової системи із використанням показника витрат однієї особи на утримання державних інституцій, а також підхід до визначення ставок податків і зборів, який полягає у врахуванні взаємозалежності між ставками окремих податків: податку на доходи фізичних осіб та податку на додану вартість [2].

Колектив авторів під керівництвом В. Вишневського розглядав теоретичні аспекти бюджетно-податкового регулювання, грошово-кредитного і фінансового забезпечення розвитку промисловості. Особливу увагу автори звернули на досвід провідних країн світу у сфері регулювання промислового циклу за допомогою податків [3].

Л. Гоцуляк описала моделі інвестиційної політики США, Великобританії, Німеччини, Франції та Японії. На її думку, в сучасних умовах в Україні необхідна розумна політика стимулювання інвестиційної діяльності, надання гарантій інвесторам, розвиток інфраструктури та інші заходи, що будуть сприяти залученню інвестицій у вітчизняну економіку [4].

К. Касянок досліджував міжнародний досвід залучення іноземних інвестицій, виокремивши чотири найпоширеніші моделі інвестиційної політики: американську, азійську, європейську та модель арабських країн. Порівнюючи ці моделі, автор наголошує, що практично усі моделі передбачають активне використання податкових інструментів для регулювання інвестиційних процесів [5].

В. Кміть досліджувала зарубіжний досвід податкового стимулювання підприємництва, описавши окремі інструменти податкового стимулювання суб'єктів господарювання (спрощену систему обліку та звітності; зниження ставок прибуткового податку; звільнення від сплати податку на додану вартість (далі – ПДВ); стимулювання інвестицій у капітальні активи; надання податкових канікул новоствореним підприємствам; стимулювання витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (далі – НДДКР) в окремих країнах світу [6].

Т. Майорова досліджувала сутність інвестиційного податкового кредиту та його ролі у фінансуванні інноваційної та інвестиційної діяльності [7].

Г. Третяк розглядала інструменти податкового стимулювання інвестиційних процесів у регіоні, зокрема пільги щодо сплати податку на прибуток та податковий інвестиційний кредит; а також розмежувала два види пільг: стимулюючі та не стимулюючі пільги, що надаються окремим суб'єктам господарювання, незалежно від типу використання ними доходів [8].

Д. Холланд та Р. Ванн описали взаємозв'язок між оподаткуванням та інвестиційною діяльністю, навели приклади податкових стимулів, серед яких: податкові канікули, інвестиційні знижки та податкові кредити, прискорена амортизація, зниження ставки податку тощо; виявили особливості та проблеми застосування податкових пільг на національному і міжнародному рівнях [9].

Виокремлення невіршених раніше частин загальної проблеми.

Позитивно оцінюючи внесок авторів у цій сфері, зазначимо, що дослідження, проведені вітчизняними науковцями, є доволі вузькоспеціалізованими і описують лише окремі податкові інструменти стимулювання залучення інвестицій. Більшість англійських праць з цієї тематики розглядають систему податкових інструментів, які використовуються в іноземній практиці, без чітких рекомендацій щодо їх застосування в Україні. Поза увагою вчених залишаються питання систематизації податкових інструментів та розробка рекомендацій щодо їх використання у вітчизняній практиці державного управління інвестиційною діяльністю.

Метою статті є розкриття сутності податкових інструментів стимулювання інвестиційної діяльності, обґрунтування доцільності їх застосування в сучасних умовах в Україні та розробка рекомендацій щодо їх системного використання для покращення вітчизняного інвестиційного клімату.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в Україні відсутня цілісна концепція державної інвестиційної політики, розвитку вітчизняного інвестиційного клімату та використання податкових інструментів залучення інвестицій. Про необхідність розробки програми залучення інвестицій зазначається у Стратегії сталого розвитку "Україна – 2020", якою визначено чотири вектори руху України: вектор розвитку, вектор безпеки, вектор відповідальності, вектор гордості а також визначено реалізацію 62 реформ та програм розвитку держави і 25 ключових показників, що оцінюватимуть хід їх виконання. Зокрема, за вектором розвитку передбачено низку програм, що сприятимуть покращенню інвестиційного клімату. Серед них: програма залучення інвестицій, програма розвитку малого та середнього бізнесу, дерегуляція та розвиток підприємництва, захист економічної конкуренції, податкова реформа, програма розвитку українського експорту та низка інших програм і реформ [10].

Свого часу були розроблені також такі програмні та нормативно-правові документи: Концепція регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки (1995 р.); Програма розвитку інвестиційної діяльності

на 2002 – 2010 роки (2001 р.); Концепція Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011 – 2015 роки (2010 р.); Програма розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні на 2011 – 2015 рр. (2011 р.) та інші документи. Зазначимо, що ці документи ухвалювалися протягом 1995 – 2011 рр., тому потребують кардинального перегляду, насамперед через нові виклики, а також у контексті зміни векторів зовнішньої та внутрішньої політики держави. Окрім того, у жодному з них не передбачено використання податкових інструментів стимулювання інвестиційної діяльності.

Зокрема, в *Концепції регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки* (1995 р.) хоча і визначено механізми реалізації інвестиційної політики, серед яких чільне місце відведено податковій політиці, спрямованій на стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, однак чітко не прописано інструментів такої політики [11].

У *Програмі розвитку інвестиційної діяльності на 2002 – 2010 роки* (2001 р.) зазначається, що стратегічною метою податкової політики є створення стабільної податкової системи, яка забезпечувала б достатній обсяг надходжень до бюджетів усіх рівнів та ефективне функціонування економіки [12]. Серед завдань програми є: зниження податкового навантаження, оптимізація та підвищення прозорості процедури адміністрування податків, забезпечення дотримання прав платників податків тощо. І хоча на першому етапі виконання програми (2002 – 2004 рр.) передбачено лібералізацію підприємницької діяльності, активізацію інвестиційної діяльності та вітчизняного виробництва, послаблення податкового тиску, переорієнтацію з суто фіскальних цілей на стимулювання економічного зростання, збільшення припливу іноземного капіталу, однак завдання податкової реформи досить суперечливі. З одного боку, програмою передбачено зниження податкового навантаження шляхом скорочення переліку податків та зборів, стимулювання інвестиційної діяльності підприємств та розвитку малого бізнесу, недопущення подвійного оподаткування; з іншого – підвищення рівня сплати податків і зборів, розширення бази оподаткування шляхом скасування пільг, які безпосередньо не пов'язані з інвестиційною діяльністю, і запровадження механізму декларування пільг платниками податків.

У *Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011 – 2015 роки* (2010 р.) вказано, що однією з причин виникнення проблеми низької інвестиційної активності є недостатній рівень державної підтримки інвесторів [13]. Концепцією передбачено два варіанти вирішення цієї проблеми. *Перший варіант* передбачає проведення пасивної державної інвестиційної політики в Україні, при якій держава відмовляється від цілеспрямованого впливу на інвестиційний ринок і стимулювання інвестиційної діяльності. Зазначений варіант сприятиме розвитку інвестиційної діяльності у галузях, що мають високу дохідність і швидку окупність, зокрема у фінансовому секторі, торгівлі, під час проведення операцій із нерухомістю, але не стимулюватиме залучення інвестицій у реальний сектор

економіки. *Другий варіант* передбачає проведення активної державної інвестиційної політики на засадах стимулювання залучення приватних інвестицій у реальний сектор економіки, що сприятиме підвищенню привабливості об'єктів інвестування, створенню умов для державного інвестування, активізує інвестиційну діяльність, покращить інвестиційний клімат, розширить доступ суб'єктів господарювання до інвестиційних ресурсів та пришвидшить трансформацію заощаджень в інвестиції. Позитивно оцінюючи проаналізовану вище концепцію, зазначимо, що в ній лише наголошено на проведенні активної державної інвестиційної політики, однак не вказано чітких інструментів стимулювання розвитку інвестиційної діяльності.

У *Програмі розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні на 2011 – 2015 роки* (2011 р.) передбачено, що державна підтримка реалізації інвестиційних та інноваційних проектів надається на конкурсній основі у формі: 1) державних гарантій для забезпечення виконання боргових зобов'язань за запозиченнями суб'єктів господарювання; 2) прямого бюджетного фінансування та співфінансування; 3) відшкодування відсоткових ставок за кредитами, отриманими суб'єктами господарювання у комерційних банках; 4) часткової компенсації вартості виробництва продукції; 5) кредитів із державного бюджету; 6) субвенцій із державного бюджету місцевим бюджетам; 7) кредитів і грантів міжнародних фінансових організацій; 8) податкових, митних та валютних преференцій, без уточнення таких преференцій [14].

Із прийняттям *Податкового кодексу України*, який суттєво скоротив кількість податків і зборів та був своєрідним дороговказом для вітчизняних і зарубіжних інвесторів, було розпочато реформу вітчизняного податкового законодавства [15]. І хоча прийняття цього кодексу надало нові стимули для інвестування та покращення інвестиційного клімату, проте на сьогодні певні аспекти стимулювання інвестиційної діяльності все ще потребують удосконалення. Проблемними питаннями залишаються відновлення спеціальних економічних зон та територій пріоритетного розвитку, надання пільг інвесторам у пріоритетних галузях промисловості, підтримка малого і середнього бізнесу тощо. Загалом, у Податковому кодексі зберігається галузевий і точковий тип надання податкових пільг. Пільги надаються лише у вигляді спрощеної системи оподаткування, застосування прискореної амортизації деяких активів та у разі інвестування у пріоритетні галузі економіки. Системне використання податкових пільг як стимулів для інвестування в Україні не передбачається, у той час, як у більшості країн світу податкові пільги займають особливе місце серед заходів стимулювання інвестиційної діяльності.

Уряди іноземних держав використовують такі види пільг для стимулювання інвестиційної активності: спеціальні податкові режими, спрощена система обліку та звітності, зниження ставки податків, звільнення від сплати податків, інвестиційні надбавки, вирахування витрат із бази оподаткування, віднесення збитків на майбутні періоди, прискорена амортизація, податкові

канікули, пільгові умови оподаткування податком на приріст капіталу, пільги на реінвестування, інвестиційні податкові кредити тощо. Розглянемо їх детальніше.

1. *Спеціальні економічні зони* – окремі території у межах країни зі спеціальним режимом інвестування – функціонують у США, Польщі, Чехії, Хорватії, Болгарії, Китаї, Кореї, Філіппінах, Індії, Тайланді, Малайзії, Туреччині, Об'єднаних Арабських Еміратах, Єгипті та інших країнах. На території цих зон існують пільгові режими оподаткування. Зокрема, у Польщі підприємства, розміщені в спеціальних економічних зонах, сплачують 50% податку на прибуток тощо.

2. *Спрощена система обліку та звітності* – застосовується у *Великобританії*, де підприємства з річним доходом до 15 тис. фунтів стерлінгів заповнюють просту податкову декларацію без детальних даних про свою діяльність. У *Швеції* малі підприємства подають спрощену податкову декларацію і реєструються лише у податковій інспекції.

3. *Зниження ставки податку* – передбачає зменшення ставки певного податку на деякий відсоток. Прикладами є: зниження ставок податку на прибуток, ПДВ, податку на майно, митних податків і зборів, податку на репатріацію доходу, податку на доходи в іноземній валюті, податку на доходи фізичних осіб, податку на фонд заробітної плати і соціальні внески тощо. Цей вид пільг застосовується в низці європейських країн. Зокрема, в *Литві* малі підприємства, валовий дохід яких не перевищує 25 тис. дол., сплачують податок на прибуток за ставкою 15% (основна ставка – 29%). У *Болгарії* ставка податку на прибуток становить 15% для підприємств з річним доходом до 50 тис. левів та 20% – понад 50 тис. левів. У *Нідерландах* для підприємств із річним доходом до 50 тис. гульденів ставка податку на прибуток становить 30%, понад 50 тис. гульденів – 35%. У *Великобританії* для малих підприємств ставка податку на прибуток із місячним доходом до 1,5 тис. фунтів стерлінгів становить 10%, до 28,4 тис. фунтів стерлінгів – 22%, понад 28,4 тис. фунтів стерлінгів – 40%. У *США* ставка податку на прибуток за доходу до 50 тис. дол. в рік становить 15%, доходу від 50 тис. до 75 тис. дол. – 25%, доходу від 75 тис. до 10 млн дол. – 34%, доходу понад 10 млн дол. – 35% [16].

4. *Звільнення від сплати податків* – також застосовується у низці країн. Зокрема, в *Болгарії* малі підприємства звільнюються від сплати ПДВ, якщо вони сплачують єдиний річний патентний податок. У *Польщі* від ПДВ звільнюються товари, що виробляються на експорт, послуги освіти та медицини. У *Пакистані* іноземні інвестори, що отримують дивіденди менше 15 тис. рупій, звільнюються від оподаткування.

5. *Інвестиційні надбавки* – дають змогу зменшувати нарахований податок на прибуток на величину, яка рівна питомій вазі інвестицій у структурі усіх витрат підприємства. У деяких країнах цей відсоток пропорційний обсягу залучених інвестицій до всіх витрат підприємства (регулярний %), в інших – пропорційний приросту інвестицій за визначений проміжок часу (інкрементальний %). Інвестиційні надбавки дають змогу суб'єктам господарювання відраховувати визначений

відсоток з їх податкових зобов'язань, додаючи цю частку до амортизаційних відрахувань. Інвестиційні надбавки знижують суму платежів двома шляхами: 1) шляхом відрахування з неоподаткованого доходу відсотку приросту вартості активів додатково до норми амортизації; у цьому випадку об'єктом оподаткування є неоподаткований дохід; 2) шляхом зменшення суми податку на прибуток, що підлягає сплаті, на визначений відсоток; об'єктом оподаткування у цьому випадку є обчислена сума податку. Інвестиційні надбавки активно використовуються в європейських країнах. Зокрема, в *Греції* надаються регіональні надбавки для малого та середнього бізнесу; при цьому ставка надбавок змінюється залежно від регіону країни. Інвестиційні надбавки також залежать від розміру бізнесу (для мікропідприємств верхня межа надбавок не може перевищувати 100 тис. євро, тоді як для малих та середніх підприємств ця межа встановлюється у розмірі 150 тис. євро та 250 тис. євро відповідно). У *Бельгії* також надаються інвестиційні надбавки у розмірі 3,5% від інвестицій, які здійснюються фізичними особами, за умови, що такі інвестиції призначені винятково для професійної діяльності. Водночас надбавки, які не використані в поточному році, можуть бути перенесені на наступні роки. У цій країні юридичні особи також отримують інвестиційні надбавки за умови збільшення власних активів. Надбавки становлять 10% від різниці між залишковою вартістю активів на кінець року та найвищою ринковою вартістю активів за попередні три роки [17].

6. *Вирахування* – полягають у зменшенні податкової бази шляхом вилучення окремих витрат. Зазвичай, з суми оподаткованого доходу вилучаються витрати, пов'язані з підвищенням кваліфікації, витрати на НДКР чи інші вирахування понад встановленої норми. При цьому вирахування можуть надаватися всім платникам або окремим категоріям платників; вони можуть бути постійними, тимчасовими чи надаватися у випадку появи певних надзвичайних обставин. До прикладу, у *Великобританії* діє вирахування відсотку суми амортизації будівель та устаткування, що дає можливість деяким малим підприємствам зменшувати базу оподаткування на 40%. В *Угорщині* передбачено повне вирахування витрат на НДДКР із бази оподаткування. У *Нідерландах* є можливість вирахування частини витрат на заробітну плату працівникам, що беруть участь у НДДКР. У *США* із нарахованого податку можна вирахувати 20% приросту середніх витрат на НДДКР за чотири роки. У *Франції* вираховується до 50% приросту витрат на проведення НДДКР, придбання обладнання, оплату праці наукових співробітників за минулі два роки. В *Іспанії* передбачені вирахування в розмірі 30% витрат на НДДКР у поточному році та 50% від перевищення середніх витрат за останні два роки [18]. Найвищий рівень вирахувань застосовується в *Австралії* та *Сінгапурі*. У цих країнах витрати на НДДКР списуються із бази оподаткування у розмірі до 125%, а за певних умов і до 175% (в Австралії) та до 200% (в Сінгапурі). Це означає, що від неоподаткованого прибутку вираховуються суми, які в півтора – два рази перевищують витрати на НДДКР.

7. *Віднесення збитків на майбутні періоди* – полягають у перенесенні збитків поточного року на доходи майбутніх років для зменшення податкового зобов'язання в майбутньому. Наприклад, якщо компанія має збитки у першому році, але очікує прибутки у наступні роки, то вона може зменшити суму майбутніх прибутків шляхом перенесення частини збитків чи усіх збитків від першого року на наступні роки, що зменшить оподаткування доходу в наступних роках. Деякі країни впроваджують доволі гнучку політику щодо перенесення витрат на майбутні періоди для суб'єктів господарювання. Для малого та середнього бізнесу дозволяється переносити більший обсяг збитків і на триваліший період, порівняно із великими підприємствами. Зокрема, в *Японії* дозволено переносити збитки у розмірі до 100% доходу малих та середніх підприємств, тоді як великим корпораціям дозволено переносити збитки у розмірі до 50% доходу. Окрім того, для малих і середніх підприємств дозволено перенесення витрат терміном до трьох років. В *Іспанії* дозволено суб'єктам господарювання, що мають оборот до 6 млн євро, використовувати всі збитки за попередні періоди для компенсації майбутніх податкових зобов'язань. У *Кореї*, навпаки, малим та середнім підприємствам дозволено переносити теперішні збитки на доходи попередніх років. Малі та середні підприємства мають право вимагати повернення сплачених податків, які вони сплатили в минулому році, маючи прибуток, за умови, якщо у поточному році вони несуть збитки [19].

8. *Прискорена амортизація* – означає надання пільг, при яких вартість активів може бути списана швидше, ніж це передбачають норми економічної амортизації. У багатьох країнах застосовують прискорену амортизацію, яка дозволяє у першу половину нормативного терміну служби активу списувати понад 50% вартості основного капіталу. У деяких країнах встановлені коротші, порівняно із середніми, терміни амортизації. Зокрема, в *США* скорочені терміни амортизації: для будівель та споруд – 10 років, для виробничого устаткування – 5 років, для транспортних засобів – 3 роки. У *Німеччині* базовим методом є метод рівномірного списання вартості основних фондів. Так, для виробничих будівель і споруд щорічна норма амортизації становить 4%. Одночасно із методом рівномірних списань, застосовується метод прискореної амортизації, який передбачає списання вартості активів у розмірі 10% у перші чотири роки і 5% – в останні роки. У *Франції* до значної частини основних фондів (будівель, споруд, устаткування терміном служби до 3 років, транспортних засобів) не можна використовувати методи прискореної амортизації. Для решти основних фондів норми амортизації збільшуються шляхом множення їх на певні коефіцієнти: 1,5 (для устаткування терміном служби 3 – 4 роки); 2,0 (для устаткування терміном служби 5 – 6 років); 2,5 (для устаткування терміном служби понад 6 років) [20].

9. *Податкові канікули* полягають у звільненні окремих категорій платників від сплати податків протягом певного періоду часу. Часто такі пільги

надаються новоствореним підприємствам. Іноді пільговий період поширюється на наступний період шляхом оподаткування за зниженою ставкою. Надання податкових канікул новоствореним підприємствам застосовується у багатьох країнах світу. Зокрема, в *Чехії* надаються податкові канікули для новостворених підприємств терміном на 10 років, з наступним 50% зниженням ставок податків ще на 5 років. У *Йорданії* податкові канікули надаються новоствореним підприємствам до шести років. В *Індонезії* нові підприємства, що створюються у пріоритетних галузях економіки, можуть не сплачувати податки від двох до шести років. У *Пакистані* податкові канікули надаються підприємствам добувної галузі та галузей, пов'язаних із виробництвом продуктів харчування терміном до п'яти років. У *Сирії* іноземні інвестори, що інвестують у туристичну галузь, звільняються від податку на торгово-промисловий прибуток терміном на три роки. У *Франції* заохочується створення нових підприємств у депресивних регіонах шляхом звільнення їх від сплати податку на прибуток протягом перших двох років, протягом третього року оподатковується 25% прибутку, четвертого – 50% прибутку, п'ятого – 75% прибутку, починаючи із шостого року весь прибуток підлягає оподаткуванню. Окрім того, у *Франції* компаніям, що зливаються, також надається відтермінування щодо сплати податків. У *США* нова компанія, яка утворилася унаслідок злиття двох компаній, одна із яких була збитковою, на рік звільняється від сплати податків.

10. *Пільгові умови оподаткування податком на приріст капіталу.* У багатьох країнах сплачується податок на приріст капіталу, ставки якого залежать від терміну володіння активами. Зазвичай, чим довше власник володіє або утримує активи, тим вищі ставки податку він сплачує. Активи, які утримуються менше року, оподатковуються за звичайними, іноді заниженими, ставками. Водночас із збільшенням терміну володіння активом зростають і ставки оподаткування. До прикладу, в *Пакистані* іноземні інвестори у разі володіння капіталом менше одного року не сплачують прибутковий податок із 60% доходу, а з інших 40% – податок стягується за ставкою 25% (замість 30%) [21].

11. *Пільги на реінвестування* – пов'язані із стимулюванням повторного інвестування в основний капітал. В економічно розвинених країнах застосовується знижена ставка податку на прибуток, у разі інвестування коштів у нові основні засоби та нематеріальні активи. У європейських країнах ставки податку на прибуток доволі високі (до 35%), але вони застосовуються лише для тієї частини прибутку, яку власники бажають вилучити. А для тієї частини прибутку, яку підприємство планує інвестувати, існують знижені податкові ставки. До прикладу, у *Франції* стандартний податок на прибуток становить 33%, однак малі й середні підприємства сплачують цей податок за ставкою 19% за умови, якщо частина прибутку буде використана на інвестиційні цілі. В *Естонії* звільняється від оподаткування частина прибутку, яка реінвестується у виробництво і розвиток підприємств. У *Нідерландах* оподатковуваний прибуток зменшується завдяки інвестиціям у капітальні активи. У *США* малі підприємства можуть вилучити з

оподаткування інвестиції в капітальні активи, якщо їхні річні обсяги не перевищують 24 тис. дол. [22]. У Бельгії 50% прибутку звільняється від сплати податку на прибуток. Ці кошти йдуть на формування спеціального інвестиційного резерву, який не може перевищувати 37,5 тис. євро в рік. Резерв формується з коштів, звільнених від оподаткування. Протягом трьох років після створення такого резерву компанія зобов'язана інвестувати у матеріальні або нематеріальні активи суму, рівну резерву. Інакше, вся сума резерву повертається до бюджету і розглядається як несплачений податок на прибуток. У Швеції також застосовується система інвестиційних резервів, коли підприємствам дозволяється відкладати в резерв до 40% їх доходів, що не підлягають оподаткуванню. У періоди економічних спадів ці резерви залучалися для розширення інвестицій. Також, у періоди економічного зростання в цій країні стягується особливий податок на інвестиції. У періоди економічного спаду – податок знижується або скасовується взагалі [23].

12. *Інвестиційний податковий кредит* – передбачає відтермінування сплати податків, при якому платник протягом певного терміну звільняється від сплати податків із наступною поетапною виплатою суми податкового кредиту і нарахованих відсотків. Такі кредити надаються зазвичай до п'яти років, з метою збільшення фінансових ресурсів позичальника для реалізації інвестиційних проєктів. Особливістю інвестиційного податкового кредиту є обов'язкове нарахування відсотків на суму наданого кредиту. Інвестиційні податкові кредити передбачають додаткове надходження податків через загальне зростання прибутку, що буде отриманий внаслідок реалізації проєкту. Такі кредити надаються на: реалізацію інвестиційних проєктів, придбання майна, розвиток сільських територій тощо. Цікавим є досвід Китаю щодо надання податкових кредитів. У цій країні існують два типи кредитування – комерційне та “політичне”. Джерелом формування коштів для “політичного” кредитування є, насамперед, державний бюджет. У Фінляндії також існують різні типи кредитування: короткострокове, яке здійснюється здебільшого комерційними банками, та середньо- і довгострокове, яким займаються спеціальні організації, що надають кредити на комерційних та пільгових умовах.

Описаний перелік податкових інструментів стимулювання інвестиційної діяльності не є вичерпним і допускає можливість появи нових. Але, насамперед, важливо серед них розрізняти: не стимулюючі, що надаються окремим юридичним і фізичним особам незалежно від типу їх використання, і стимулюючі. Якщо перші необхідно поступово скасувати, то другі – використовувати ширше з метою стимулювання залучення інвестицій.

У багатьох країнах світу існує також система “*двох'ярусних пільг*”, які передбачають стимулювання інвестиційної діяльності одночасно на державному та місцевому рівнях.

І. Зокрема, в *американській моделі* залучення інвестицій існує *дворівнева система* надання пільг, яка передбачає заохочення інвестиційної діяльності як на державному, так і на місцевому рівня. Водночас у США стимулювання

інвестиційної діяльності забезпечується кожним окремим штатом самостійно. Між штатами існує своєрідна конкуренція зі створення привабливіших умов для іноземних інвесторів. У переліку пільг є звільнення інвесторів від місцевих податків на нерухомість, податку на прибуток, який спрямовується на реінвестування, надання кредитів за низькими відсотковими ставками тощо. У Канаді також передбачені податкові знижки на інвестиції в розмірі від 10% до 50%, залежно від територіального розташування суб'єкта господарювання.

II. У європейській моделі стимулювання інвестиційної діяльності простежується тенденція до формування єдиного підходу до оподаткування і встановлення спільних правил надання пільг і преференцій у межах ЄС. Цікавим є досвід Франції, у якій основні пільги надаються у формі: кредитів за пільговими ставками, податкових канікул, звільнення від сплати місцевих податків, прискореної амортизації, а також звільнення від сплати митних платежів у вільних торгових зонах. Однак тут існує "пропускна система" іноземних інвесторів на ринок. Для більшості операцій потрібне попереднє повідомлення влади про наміри інвестування або отримання попереднього дозволу.

III. Одним із характерних ознак моделі залучення інвестицій країн Близького Сходу є особлива роль банків у формуванні фінансових ресурсів для інвестування. Співпраця підприємств із банками відбувається за умови заборони спекулятивної поведінки банків, рівного розподілу ризиків і жорсткої дисципліни виконання договорів. Таким чином, вкладаючи кошти в банки, вкладники автоматично стають інвесторами; тобто через банк спрямовують свої кошти в певні інвестиційні проекти. Окрім того, ці країни проводять інші заходи, спрямовані на залучення іноземних інвестицій; поступово переходячи від статусу реципієнтів інвестицій до статусу донорів інвестиційних ресурсів.

IV. Характеризуючи азіатську модель залучення інвестицій, необхідно зазначити ключову роль податкових пільг для іноземних інвесторів у нових індустріальних країнах: Малайзії, Кореї та Сінгапурі. У цих країнах для іноземних інвесторів відсутні податок на додану вартість та податок на майно; існують податкові канікули, які надаються на 5 років; податковий кредит та знижені ставки податку на прибуток у депресивних регіонах. У Японії серед податкових пільг доцільно назвати надання податкових знижок на науково-дослідні роботи та зниження податку на прибуток компаній із іноземними інвестиціями. Окрім того, інвестиційна політика Японії ґрунтується на тісному взаємозв'язку між державою та приватними інвесторами. Держава самостійно мобілізує заощадження населення, надаючи акумульовані кошти на пільгових умовах підприємствам в обмін на співпрацю і чітке виконання прийнятих зобов'язань. Інвестиції в інфраструктуру прямо корелюються із потребами приватних фірм. Особливістю оподаткування іноземних інвестицій Китаю є надання податкових пільг в окремих районах країни для стимулювання експорту тощо [24].

Таким чином, кожна країна використовує свій набір пільг, співвідношення яких залежить від пріоритетів державної політики, особливостей регіонального та соціально-економічного розвитку, а також від цілей та об'єктів стимулювання.

Загалом, податкові пільги можуть надаватися з метою:

– стимулювання розвитку депресивних регіонів. Зазвичай у менш розвинених регіонах країни чи в регіонах із високим рівнем безробіття інвестори отримують податкові канікули, інвестиційні надбавки або застосовують прискорену амортизацію. Головним ефектом від впровадження таких стимулів є відволікання інвесторів від оптимального місця дестинації і спрямування коштів інвесторів у віддаленіші регіони;

– створення робочих місць для окремих категорій працівників: молодих людей, інвалідів чи довгостроково безробітних та в інших випадках, пов'язаних із стимулюванням зайнятості та сприянням працевлаштування;

– стимулювання впровадження інновацій, які одночасно принесуть нові технології. Часто урядовим інституціям доволі важко визначити, коли технологія кваліфікується як “провідна”, а коли – ні. Незважаючи на це, уряди багатьох країн надають пільги для стимулювання виробництва інноваційної продукції;

– стимулювання експорту. Окремі підприємства, зокрема підприємства трудомістких галузей, орієнтованих на експорт, є особливо чутливими до оподаткування. Найважливішою вартістю для них є праця та податки, тому пільги є особливо привабливими для таких фірм. Стимули найчастіше надаються у вигляді податкових канікул або звільнення від сплати частини податку, що відповідає пропорції, яку експорт займає у загальному обсязі збуту, тим самим заохочуючи фірми до зростання експорту [25].

Незважаючи на те, що міжнародні організації десятиліттями радять скорочувати інвестиційні стимули, податкові пільги все ще залишаються популярним інструментом для урядів багатьох країн. Так, за даними Конференції з торгівлі і розвитку (UNCTAD), у міжнародній практиці використовуються такі заходи інвестиційної політики, спрямовані на залучення інвестицій: 1) запровадження інвестиційних стимулів і пільг; 2) створення спеціальних економічних зон; 3) спрощення умов інвестування; 4) створення агенцій із залучення інвестицій; 5) інші заходи (рис. 1).

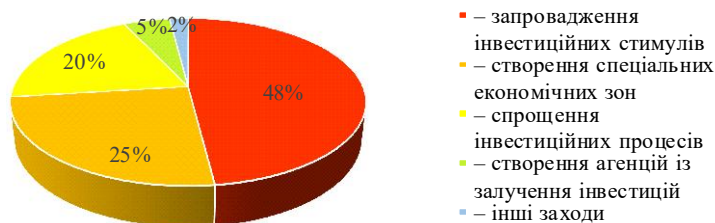

Рис. 1. Заходи національних інвестиційних політик, спрямовані на залучення інвестицій [26]

Починаючи із 2010 р. лише 20% заходів із залучення інвестицій було спрямовано на спрощення процедур інвестування, а майже 80% – на стимулювання, державну допомогу, спеціальні економічні зони та створення

агенцій із залучення інвестицій. Ці дані також підтверджуються звітом “Investment Policy Monitor” (UNCTAD), у якому перелічено заходи інвестиційної політики та країни, які ці заходи застосовують.

Такими заходами експерти UNCTAD вважають:

– *заходи щодо спрощення входження іноземних інвестицій на ринок (entry)*, які передбачають відкриття раніше закритих секторів, монополій та державних компаній для невеликих іноземних інвесторів; уточнення застосування антимонопольного законодавства в процесі злиття та поглинання іноземними компаніями та інші зміни, які полегшують іноземним інвесторам входження на ринок та набуття частки власності у вітчизняних компаніях;

– *заходи щодо промоції інвестицій*, які полягають в організації зустрічей та семінарів із іноземними інвесторами, рекламі інвестиційних можливостей країни, організації інвестиційних ярмарків та конференцій, проведенні інших маркетингових заходів залучення інвестицій;

– *заходи щодо заохочення вітчизняних компаній інвестувати за кордон*, які полягають у спрощенні адміністративних процедур щодо здійснення зовнішніх інвестицій вітчизняними компаніями;

– *заходи щодо спрощення регулювання ведення бізнесу у приймаючій країні*, які фокусуються на спрощенні інвестиційного законодавства, усуненні перешкод для інвестування і ведення бізнесу, покращенні процесів надання адміністративних послуг, запровадженні прозорості та доступності інформації про умови інвестування тощо;

– *заходи щодо запровадження пакету інвестиційних стимулів, пільг та державної допомоги інвесторам*, враховуючи заходи: щодо надання підтримки інвесторам для вирівнювання регіонального розвитку та створення робочих місць, стимулювання залучення інвестицій в окремі сектори, пільгове оподаткування, збільшення норми амортизації, зменшення ставки податку на прибуток, відміну соціального внеску тощо;

– *заходи щодо укладання міжнародних угод* про заохочення та захист інвестицій.

За даними UNCTAD, більшість заходів припадає на заходи державної допомоги та стимулювання, а також на укладання міжнародних угод про заохочення та захист інвестицій (табл. 1).

Таблиця 1

Заходи інвестиційних політик країн світу [27]

Країна	Входження на ринок	Промоція	Зовнішнє інвестування	Спрощення регулювання бізнесу	Стимулювання, державна допомога	Укладання інвестиційних угод
1	2	3	4	5	6	7
Австралія	+	–	–	+	+	+
Аргентина	–	–	–	–	+	–
Бельгія	–	–	–	–	+	+
Болгарія	–	–	–	–	+	+

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6	7
Бразилія	+	-	-	+	+	-
Великобританія	-	-	-	-	+	+
Греція	-	+	-	-	+	+
Данія	-	-	-	-	+	+
Естонія	-	-	-	-	+	+
Індія	+	+	-	-	-	+
Індонезія	+	+	-	-	+	+
Ірландія	-	-	-	+	+	+
Іспанія	-	+	-	-	-	+
Італія	-	-	-	-	+	+
Канада	+	-	-	-	+	+
Китай	+	+	+	+	+	+
Кіпр	-	+	+	-	+	+
Литва	-	-	-	-	+	+
Нідерланди	-	-	-	-	+	+
Німеччина	-	-	-	-	+	+
Південна Корея	-	+	-	-	-	+
Польща	-	-	-	-	+	+
Португалія	-	-	-	-	+	+
Саудівська Аравія	-	+	-	-	-	+
Сінгапур	-	-	-	-	+	+
Словаччина	-	-	-	-	+	+
Словенія	-	-	-	-	+	+
США	-	-	-	-	+	-
Туреччина	-	-	-	+	+	+
Угорщина	-	-	-	+	+	+
Фінляндія	-	-	-	-	+	+
Франція	-	-	-	-	+	+
Чехія	-	-	-	-	+	+
Швеція	-	-	-	-	+	+
Японія	+	-	-	-	-	-

Уряди багатьох країн світу стимулюють інвесторів, виплачуючи інвестиційні гранти для підтримки розвитку бізнесу підприємствам, які інвестують кошти у нові будівлі, обладнання тощо. Це, як правило, робиться для поліпшення економічної ситуації у певній частині країни і у визначений термін, зокрема в сільській місцевості. Низка країн активно стимулює інвестиційну діяльність малого і середнього бізнесу в період економічних криз тощо.

В Україні, на жаль, відсутня цілісна система інвестиційних стимулів, окрім точкових преференцій, в той час, як більшість країн системно їх застосовують. Останні 3–4 роки український уряд замість того, щоб створити реальні інвестиційні інструменти та механізми залучення інвестицій, намагається поліпшити

інвестиційний клімат шляхом дерегуляції та лібералізації. Підтвердженням цього є заяви та програмні документи, що декларують сприяння інвестиціям лише через підвищення позиції України в рейтингу ведення бізнесу. Зокрема, протягом 2014 – 2020 рр. Україні вдалося значно покращити позиції в цьому рейтингу, але, незважаючи на підрахунки міжнародних експертів щодо кореляції між позиціями в рейтингу ведення бізнесу і підвищенням обсягів залучення інвестицій, в Україну додаткові кошти від іноземних інвесторів так і не надійшли. Очевидно, що і до кінця року цього не станеться. Уже зараз зрозуміло, що і наступного року ситуація повториться, бо чинна державна інвестиційна політика, яка полягає винятково у спрощенні умов ведення бізнесу, є недостатньою. Тобто, в Україні не використовуються ті інвестиційні стимули, які застосовують у багатьох розвинених країнах світу щодо залучення іноземних інвестицій [28]. Тому, замість внесення хаотичних змін до вітчизняного законодавства, українському уряду потрібно розробити систему інвестиційних стимулів, яка стане основою для економічного розвитку держави. І для того, щоб бути конкурентними у глобальних інвестиційних потоках і залучити значні обсяги інвестицій, необхідно створити привабливіші стимули, ніж у сусідніх країнах. З огляду на це, уряду одночасно із політикою спрощення інвестиційних процедур доцільно впроваджувати політику щодо надання податкових стимулів для залучення інвестицій. *Заходи щодо запровадження пакету інвестиційних стимулів* повинні охоплювати:

– стимулювання розвитку “інвестиційно неспроможних територій” шляхом наданням преференцій новоствореним підприємствам на цих територіях у формі податкових канікул протягом перших 2-ох років їх діяльності із зменшенням ставки оподаткування удвічі упродовж наступних трьох років;

– впровадження системи спеціальних інвестиційних резервів на підприємствах, які формуються за кошти, звільнені від оподаткування; протягом трьох років після створення такого резерву підприємство зобов’язане інвестувати у матеріальні або нематеріальні активи суму, рівну резерву; інакше, вся сума резерву повертатиметься до бюджету, як несплачений податок на прибуток;

– впровадження пільг на реінвестування для вітчизняних підприємств, які полягають у застосуванні зниженої ставки податку на прибуток у разі реінвестування у виробництво;

– запровадження системи інвестиційних надбавок, яка передбачає зменшення нарахованого прибутку до оподаткування на величину, пропорційну приросту інвестицій підприємства за визначений період часу;

– заохочення інноваційного інвестування шляхом вирахування витрат на науково-дослідні роботи з бази оподаткування (неоподаткованого прибутку) у розмірі до 200% їх вартості;

– стимулювання розвитку експорту товарів із високою доданою вартістю шляхом звільнення від сплати тієї частини податку на прибуток, що відповідає питомій вазі експорту у загальному обсязі виробництва;

– впровадження податкового кредиту, який передбачає відтермінування сплати податку протягом певного періоду з наступною поетапною виплатою суми податкової заборгованості і нарахованих відсотків;

– заохочення створення нових додаткових робочих місць, шляхом відшкодування підприємствам частини відсоткових ставок за користування банківськими кредитами на розвиток бізнесу; при цьому зменшення ставки банківських кредитів має відбуватися пропорційно до кількості створених робочих місць (за кожне створене і збережене робоче місце відсоткова ставка зменшуватиметься на 0,25% і аж до надання безвідсоткових кредитів); при цьому держава компенсуватиме банку відсотки за кредитом.

Звичайно, це не весь перелік заходів щодо удосконалення інвестиційної політики держави. Ці заходи повинні доповнюватись заходами щодо забезпечення безпеки, побудови ефективної судової системи, захисту прав власності, зменшення масштабів корупції і тінізації економіки. Однак впровадження податкових інструментів стимулювання інвестиційної діяльності підприємств у сучасних умовах є першим кроком, який зможе кардинально покращити не тільки економіку країни, але і впровадити нову модель державного управління, спрямовану на створення кращих умов для розвитку бізнесу.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Підсумовуючи результати дослідження, можна зробити такі висновки. З'ясовано, що в програмних та нормативно-правових документах, які регулюють інвестиційні процеси в Україні, не передбачено використання податкових інструментів залучення інвестицій. У той час, як уряди багатьох країн світу активно використовують ці інструменти для стимулювання інвестиційної діяльності. З метою стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання в Україні запропоновано використання таких податкових інструментів: податковий кредит, податкові канікули, пільги на реінвестування, інвестиційні надбавки, вирахування витрат із бази оподаткування, звільнення від сплати частини податку, що відповідає питомій вазі експорту у загальному обсязі виробництва і збуту, впровадження системи спеціальних інвестиційних резервів, а також відшкодування державою частини відсоткових ставок за користування банківськими кредитами на розвиток бізнесу за умови створення нових додаткових робочих місць. Уміле застосування цих інструментів сприятиме залученню інвестицій в Україну.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці концепції державної інвестиційної політики з урахуванням зазначених податкових інструментів для покращення інвестиційного клімату в Україні.

Список використаної літератури

1. Біла І. С., Салапук Н. М. Світовий досвід державного регулювання підприємництва // Проблеми економіки. 2014. № 1. С. 26—30.
2. Бойко О. Я. Стимулювання економічної активності суб'єктів підприємницької діяльності // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. 2018. № 1 (60). С. 98—106.

3. Вишневський В. П., Збарзська Л. О., Заніздра М. Ю., Чекіна В. Д. [та ін.]. Національна модель неоіндустріального розвитку України : монографія / за заг. ред. Вишневського В. П. ; Інститут економіки промисловості НАН України. Київ, 2016. 518 с.
4. Гоцуляк Л. В. Інвестиційна політика розвинених країн в умовах становлення інноваційної економіки // Ефективна економіка. 2014. № 9. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3330> (дата звернення: 20.06.2018).
5. Касянок К. Г. Міжнародний досвід залучення прямих іноземних інвестицій в умовах фінансових дисбалансів // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. № 18 (2). С. 38—44. (Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство).
6. Кміть В. М., Жук Ю. І., Чеботарь О. А. Зарубіжний досвід податкового стимулювання підприємництва // Східна Європа: економіка, бізнес та управління : Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. 2017. № 3 (8). С. 265—269.
7. Майорова Т. В. Інвестиційний податковий кредит як непрямий метод фінансування інноваційної діяльності // Економіка та держава. 2015. № 2. С. 31—34.
8. Третяк Г. С. Інструменти податкового стимулювання інвестиційних процесів у регіоні // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Вип. 31 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Липенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2012. С. 430—439.
9. Holland D., Vann R. J. Income tax incentives for investment // Tax law design and drafting ; International Monetary Fund. 1998. Vol. 2. Ch. 23. URL : <https://www.imf.org/external/pubs/nft/1998/tlaw/eng/ch23.pdf> (date of using: 20.06. 2018).
10. Про Стратегію сталого розвитку “Україна – 2020” : Указ Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 р. // Офіційний вісник України. 2015. № 2. Ст. 154.
11. Про концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки : Постанова Кабінету Міністрів України № 384 від 01.06.1995 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/384-95-%D0%BF> (дата звернення 20.06.2018).
12. Про затвердження Програми розвитку інвестиційної діяльності на 2002 – 2010 роки : Постанова Кабінету Міністрів України № 1801 від 28.12.2001 р. // Офіційний вісник України. 2002. № 12. Ст. 564.
13. Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011 – 2015 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1900-р від 29.09.2010 р. // Офіційний вісник України. 2010. № 75. Ст. 2674.
14. Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні : Постанова Кабінету Міністрів України № 389 від 02.02.2011 р. // Офіційний вісник України. 2011. № 28. Ст. 1173.
15. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13 – 17. Ст. 122.
16. Кміть В. М., Жук Ю. І., Чеботарь О. А. Зарубіжний досвід податкового стимулювання підприємництва... С. 265—269.
17. Taxation of small and medium-sized enterprises: key issues and policy considerations in OECD countries // OECD publication. 2009. № 18. 170 p.
18. Кміть В. М., Жук Ю. І., Чеботарь О. А. Зарубіжний досвід податкового стимулювання підприємництва... С. 265—269.
19. Taxation of small and medium-sized enterprises in OECD and G20 countries // OECD tax policy studies. 2015. № 23. 154 p.

20. Вишневський В. П., Збаразська Л. О., Заніздра М. Ю., Чекіна В. Д. [та ін.]. Національна модель неоіндустріального розвитку України... 518 с.
21. Кміть В. М., Жук Ю. І., Чеботарь О. А. Зарубіжний досвід податкового стимулювання підприємництва... С. 265—269.
22. Третяк Г. С. Інструменти податкового стимулювання інвестиційних процесів у регіоні... С. 430—439.
23. Вишневський В. П., Збаразська Л. О., Заніздра М. Ю., Чекіна В. Д. [та ін.]. Національна модель неоіндустріального розвитку України... 518 с.
24. Касянок К. Г. Міжнародний досвід залучення прямих іноземних інвестицій в умовах фінансових дисбалансів... С. 38—44.
25. Holland D., Vann R.J. Income tax incentives for investment...
26. Investment facilitation: the perfect match for investment promotion // The IPA observer investment promotion and facilitation monitor. UNCTAD. July 2017. Issue 6. URL : https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webdiaepcb2017d4_en.pdf (date of using: 20.06.2018).
27. Investment policy monitor : a periodic report / UNCTAD. December 2009. Issue 1. URL : https://unctad.org/en/Docs/webdiaeia200911_en.pdf (date of using: 20.06.2018).
28. Ковалівська С. В. Українське економічне диво – рейтинги зростають, а обсяги інвестицій падають. 2017. URL : https://dt.ua/macrolevel/ukrayinske-ekonomichne-divo-reytingi-zrostayut-a-obsyagi-investiciy-padayut-261332_.html (дата звернення: 20.06.2018).

Статтю подано: 04.09.2020

Статтю схвалено: 24.09.2020

Fedorchak Olga Vasylivna

*PhD in Public Administration, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Public Administration, Lviv Regional Institute of Public Administration, National Academy of Public Administration, Office of the President of Ukraine
ORCID: 0000-0001-9965-5135
e-mail: olya.fedorchak@gmail.com*

**TAX INSTRUMENTS FOR STIMULATING INVESTMENT ACTIVITY:
PUBLIC ADMINISTRATION ASPECT**

Problem setting. In many countries, tax breaks are a classic incentive to invest. They occupy a special place in the system of investment policy measures. Such benefits have contributed to the rapid economic growth of South Korea, Malaysia, Ireland, Taiwan, Singapore, and other countries. The progressive development of the economy of these countries was conditioned by well-chosen measures to stimulate investment activity. In Ukraine, the introduction of tax incentives for investment activities has not received widespread support at the state level. The current state investment policy of Ukraine is solely to simplify the conditions for doing business and does not provide the use of tax incentives to attract investment, which are used in many countries around the world. Given this, the problem of finding tax instruments that would stimulate investment activities of economic entities is relevant and timely.

Recent research and publications analysis. An important contribution to the study of tax instruments for stimulating investment activity was made by I. Bila, O. Boiko, R. Vann,

V. Vyshnevskiy, L. Hotsuliak, K. Kasianok, V. Kmit, T. Maiorova, G. Tretiak, D. Holland and other.

Highlighting previously unsettled parts of the general problem. Positively assessing the contribution of authors in this area, we note that scientists do not consider the issues of generalization of tax instruments and the development of recommendations for their systematic use to stimulate investment activity in Ukraine.

The purpose of the article: to reveal the essence of tax instruments for stimulating investment activity, substantiate the feasibility of their use in modern conditions in Ukraine and develop recommendations for their systematic use for improving the domestic investment climate.

Paper main body. Ukraine does not have a comprehensive system of investment incentives, except for point preferences, while most countries systematically apply them. For the last 3-4 years, the Ukrainian government, instead of creating real investment instruments and mechanisms for attracting investments, has been trying to improve the investment climate through deregulation and liberalization. The current state investment policy, which consists solely of simplifying the conditions for doing business, is insufficient. Ukraine does not use investment incentives, which are used in many developed countries to attract foreign investment. Governments of foreign countries use the following types of benefits to stimulate investment activity: special tax regimes, simplified accounting and reporting system, tax rate reduction, tax exemptions, investment allowances, deduction of R&D expenses from the tax base, transfer of losses to future periods, accelerated depreciation, tax holidays, preferential terms taxation of capital gains tax, reinvestment benefits, investment tax credits, and others.

Measures to introduce a package of investment incentives should include: 1) stimulating the development of “investment-insolvent territories” by providing preferences to newly created businesses in such territories in the form of tax holidays; 2) introduction of a system of special investment reserves at enterprises that form from funds exempt from taxation; 3) the introduction of benefits for reinvestment, which means the application of a reduced rate of income tax in the case of reinvestment in production; 4) the introduction of a system of investment allowances, which provides for a reduction in pre-tax profit by an amount proportional to the increase in investment of the enterprise for a certain period of time; 5) encouragement of innovative investment by deducting the costs of research and development work from the tax base; 6) stimulating the development of exports of goods with high added value by exempting from paying the part of the income tax that corresponds to the share of exports in total production; 7) the introduction of a tax credit, which provides the deferral of tax payment for a certain period with followed the gradual payment of the amount of tax arrears and accrued interest; 8) encouraging the creation of new additional jobs by reimbursing enterprises the part of the interest rates for the use of bank loans for business development, and other measures.

Conclusions of the research and prospects for further studies. Summarizing the results of the study, we can draw the following conclusions. It was found that the program and regulatory documents governing investment processes in Ukraine do not provide the use of tax instruments for attracting investment, while the governments of many countries are actively using these tools to stimulate it. To stimulate investment activity of business entities, the use of tax benefits in Ukraine is proposed. Well-chosen measures of stimulating investment activity with the use of tax instruments can help attract investment to Ukraine.

In further research, we plan to develop a concept of public investment policy taking into account tax instruments to improve the investment climate in Ukraine.

Key words: public administration; investment policy; investments; stimulation of investment activity; tax instruments.

References

1. Bila, I. S., Salatiuk, N. M. (2014). Svitovyi dosvid derzhavnogo rehuliuвання pidpriemnytstva. *Problems of the economy*, Issue 1, pp. 26-30 [in Ukrainian].
2. Boiko, O. Ia. (2018). Stymuliuвання ekonomichnoi aktyvnosti subiektiv pidpriemnytsoi diialnosti. *Theory and practice of public administration*, Issue 1 (60), pp. 98-106 [in Ukrainian].
3. Vyshnevskiy, V. P., Zbarazska, L. O., Zanizdra, M. Iu., Chekina, V. D. & Vyshnevskiy, V. P. (Eds.). (2016). *Natsionalna model neoindustrialnogo rozvytku Ukrainy*. Kyiv: Institute of industrial economics of the National Academy of Sciences of Ukraine. 518 p. [in Ukrainian].
4. Hotsuliak, L. V. (2014). Investytsiina polityka rozvynenykh krain v umovakh stanovlennia innovatsiinoi ekonomiky. *Efficient economy*, Issue 9. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3330> [in Ukrainian].
5. Kasianok, K. H. (2018). Mizhnarodnyi dosvid zaluchennia priamykh inozemnykh investytsii v umovakh finansovykh dysbalansiv. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, Issue 18 (2), pp. 38-44 [in Ukrainian].
6. Kmit, V. M., Zhuk, Yu. I., Chebotar, O. A. (2017). Zarubizhnyi dosvid podatkovoho stymuliuвання pidpriemnytstva. *Eastern Europe: economics, business and management: bulletin of the Prydniprovsk state academy of construction and architecture*, Issue 3 (8), pp. 265-269 [in Ukrainian].
7. Maiorova, T. V. (2015). Investytsiinyi podatkovyi kredyt yak nepriamyi metod finansuvannia innovatsiinoi diialnosti. *Economy and state*, Issue 12, pp. 31-34 [in Ukrainian].
8. Tretiak, H. S. (2012). Instrumenty podatkovoho stymuliuвання investytsiinykh protsesiv u rehioni. *Efficiency of Public Administration*, Issue 31, pp. 430-439 [in Ukrainian].
9. Holland, D., Vann, R. J. (1998). Income tax incentives for investment. *Tax law design and drafting*, Vol. 2, Ch. 23. URL : <https://www.imf.org/external/pubs/nft/1998/tlaw/eng/ch23.pdf>.
10. Pro Stratehiiu staloho rozvytku "Ukraina-2020". № 5/2015. (2015) [in Ukrainian].
11. Pro kontseptsiiu rehuliuвання investytsiinoi diialnosti v umovakh rynkovoi transformatsii ekonomiky. № 384. (1995). [in Ukrainian].
12. Pro zatverdzhennia Prohramy rozvytku investytsiinoi diialnosti na 2002 – 2010 roky. № 1801. (2001) [in Ukrainian].
13. Pro skhvalennia Kontseptsii Derzhavnoi tsilovoi ekonomichnoi prohramy rozvytku investytsiinoi diialnosti na 2011 – 2015 roky. № 1900-r. (2010). [in Ukrainian].
14. Pro zatverdzhennia Prohramy rozvytku investytsiinoi ta innovatsiinoi diialnosti v Ukraini. № 389. (2011). [in Ukrainian].
15. Podatkovyi kodeks Ukrainy. № 2755-VI. (2010). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, № 13 – 17, article 122 [in Ukrainian].
16. Kmit, V. M., Zhuk, Yu. I., Chebotar, O. A. (2017). Zarubizhnyi dosvid podatkovoho stymuliuвання pidpriemnytstva... pp. 265-269.

17. Taxation of small and medium-sized enterprises: key issues and policy considerations in OECD countries. (2009). *OECD publication*, Issue 18, 170 p.
18. Kmit, V. M., Zhuk, Yu. I., Chebotar, O. A. (2017). Zarubizhnyi dosvid podatkovoho stymuliuvannya pidpriemnytstva... pp. 265-269.
19. Taxation of small and medium-sized enterprises in OECD and G20 countries. (2015). *OECD tax policy studies*, Issue 23, 154 p.
20. Vyshnevskiy, V. P., Zbarazska, L. O., Zanizdra, M. Iu., Chekina, V. D. & Vyshnevskiy, V. P. (Eds.). (2016). *Natsionalna model neoindustrialnogo rozvytku Ukrainy...* 518 p.
21. Kmit, V. M., Zhuk, Yu. I., Chebotar, O. A. (2017). Zarubizhnyi dosvid podatkovoho stymuliuvannya pidpriemnytstva... pp. 265-269.
22. Tretiak, H. S. (2012). Instrumenty podatkovoho stymuliuvannya investytsiinykh protsesiv u rehioni... pp. 430-439.
23. Vyshnevskiy, V. P., Zbarazska, L. O., Zanizdra, M. Iu., Chekina, V. D. & Vyshnevskiy, V. P. (Eds.). (2016). *Natsionalna model neoindustrialnogo rozvytku Ukrainy...* [in Ukrainian].
24. Kasianok, K. H. (2018). Mizhnarodnyi dosvid zaluchennia priamykh inozemnykh investytsii v umovakh finansovykh dysbalansiv... pp. 38-44.
25. Holland, D., Vann, R. J. (1998). Income tax incentives for investment...
26. UNCTAD. (2017). Investment facilitation: the perfect match for investment promotion. *The IPA observer investment promotion and facilitation monitor*, Issue 6. URL : https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webdiaepcb2017d4_en.pdf.
27. UNCTAD. (2009). *Investment policy monitor*, Issue 1. URL : https://unctad.org/en/Docs/webdiaeia200911_en.pdf.
28. Kovalivska, S. V. (2017). *Ukrainske ekonomichne dyvo – reitynhy zrostaiut, a obsiahy investytsii padaiut*. URL : https://dt.ua/macrolevel/ukrayinske-ekonomichne-divo-reytingi-zrostayut-a-obsyagi-investyciy-padayut-261332_.html [in Ukrainian].

Paper submitted: 04.09.2020

Paper accepted: 24.09.2020

Цитування: Федорчак О. В. Податкові інструменти стимулювання інвестиційної діяльності: державно-управлінський аспект // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Вип. 3(64) : у 2 ч. Ч. 2 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. С. 225—245. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.64.2020.217623>).

Citation: Fedorchak, O. V. (2020). Podatkovi instrumenty stymuliuvannya investytsiinoi diialnosti: derzhavno-upravlinskyi aspekt. *Efficiency of Public Administration*, Issue 3(64), pp. 225-245. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.64.2020.217623>).